

نقش اطلاع رسانی کتابخانه مجلس در روند قانونگذاری کشور

دکتر غلامرضا فدائی عراقی *

چکیده

در این مقاله به اهمیت اطلاعات و اطلاع رسانی در روند قانونگذاری در مجالس دنیا اشاره می شود و ضمن استناد به تحقیقات انجام شده توسط متخصصان و کتابداران کتابخانه های جهان مانند کره، انگلیس و امریکا به اهمیت کتابخانه موزه و مرکز اسناد مجلس شورای اسلامی می پردازد و بیان می دارد که این سرمایه عظیم و میراث ملی کمتر مورد استفاده قرار گرفته و قانونگذاران کشور از وجود چنین مجموعه ای بی اطلاعند. در عین حال با کوشش هایی که در پنجمین دوره حیات کتابخانه صورت گرفته، زمینه های تحول پدید آمده و نیازهای اولیه فرایند اطلاع رسانی فراهم گشته است. کتابخانه مجلس از این پس بدون داشتن مانعی می تواند مراحل اجرایی را به سرعت طی کند.

کلید واژه ها: خدمات اطلاع رسانی - کتابخانه مجلس - خدمات پژوهشی - نمایندگان مجلس - مجلس شورای اسلامی - کتابخانه موزه و مرکز اسناد

مقدمه

اطلاع رسانی یکی از ابزار مهم تصمیم گیری است. همه انسان ها در زندگی روزمره و افراد فرهیخته و مسئول در زندگی اجرایی و علمی خویش برای تصمیم گیری های مهم در محیط خود نیازمند به اطلاعات هستند. اطلاعات در جهان امروز به صورت کالایی گران بها درآمده است. انجام پژوهش ها بدون در نظر گرفتن اطلاعات و نیز هزینه فراهم آوری آن شمر بخش نیست. بنابراین بخاطر رعایت محدودیت ها به ویژه محدودیت اقتصادی، هر فرد جامعه و ملتی بنا گذیر باید از مجموعه های اطلاعاتی اطراف خویش باخبر باشد تا مجبور نباشد آنچه را که خود دارد از طریق دیگران با صرف وقت بیشتر و هزینه ای بالاتر فراهم کند. بررسی وضعیت اطلاع رسانی کتابخانه مجلس شورای اسلامی به عنوان یکی از بزرگترین گنجینه های عظیم معرفت بشری در

کشور ما از این مقوله است.

۱- بیان مسئله:

کتابخانه، موزه و مرکز اسناد مجلس شورای اسلامی یکی از کتابخانه های منحصر به فرد، قدیمی در سطح کشور است و در بین کتابخانه های ملی، آستان قدس رضوی، مرکزی دانشگاه تهران و آیه ... مرعشی نجفی، جایگاه ویژه ای دارد. این کتابخانه اولین کتابخانه رسمی کشور است و از نظر بین المللی نیز اهمیت فراوانی دارد. این کتابخانه به لحاظ مجموعه غنی و ترکیب مواد و به لحاظ توجه خاص اکثر فرهیختگان داخلی و خارجی به عنوان یک کتابخانه جامع تحقیقاتی مطرح است. وجود سه مجموعه عظیم که حاوی اطلاعات و معارف گسترده ای است باید مورد شناسایی دقیق علاقه مندان قرار گیرد و چنانچه چنین اقدامی نشود سرمایه گرانبهای ملی بلامصرف مانده و از نظر معنوی و نیز مادی موجب خسران بزرگی است. اطلاع رسانی در جهان امروز به عنوان قدرت مطرح است و فن آوری های جدید باید محتوای مجموعه های ارزشمند و غنی را به جریان اندازد و آن را برای استفاده عموم به ویژه متخصصان آماده و مهیا کند. در این مقاله هدف آن است که نقش اطلاع رسانی کتابخانه مجلس در روند قانونگذاری کشور روشن شود و با استناد به نمونه های انجام شده در کشورهای توسعه یافته توصیه های لازم صورت گیرد.

۲- اهمیت مسئله

۲-۱- ضرورت استفاده از اطلاعات به هنگام در قانونگذاری

اطلاعات نمایندگان مجلس در تصمیم گیری آنها از اهمیت خاصی برخوردار است. نمایندگان مجلس برای داشتن حضوری فعال و مثبت در امر قانونگذاری باید از دانش و اطلاعات گسترده ای درباره حوادث و وقایع، آراء عمومی مردم، آخرین نتایج معتبر تحقیقات در حوزه های مختلف علوم و فن آوری، راه حل های پیشنهادی و مصوب نمایندگان دیگر در مجالس کشورهای جهان در موارد مشابه و شناخت اهداف سازمان های بین المللی و فراملیتی برخوردار

باشند (سلیک ۱۳۷۷: ۱۲۴)

مجلس بخاطر جلب حمایت جامعه، نیازمند دستیابی به اطلاعات است. زیرا اگر نمایندگان مردم دسترسی به اطلاعات نداشته باشند قطعاً اعتماد مردم به نهاد مجلس سلب و راه برای شورش و یا هرج مرج هموار می شود. قانونگذار امروزی باید خواست رای دهندگان را برآورده کند، در غیر اینصورت دیگر انتخاب نخواهد شد. رای دهندگان نیز خواستار حل مشکلات مملکتی و بلکه جهانی از سوی نمایندگان خود هستند. این امر متکی بر دستیابی به اطلاعات است. مشکلات قوه مقننه در عصر حاضر، متعدد و پیچیده است. غالباً مشکلات جاری در هر کشور به حدی است که بخش‌های دیگر از عهده انجام آن بر نمی آید و در نتیجه آن راه به سبب مجلس می اندازند. نمایندگان مجلس بدون داشتن اطلاعات نه از تغییرات سریع زمان خود مطلع می شوند و نه قادر به اخذ تصمیمات صحیح هستند. مجالسی که به تهیه اطلاعات توجه لازم ندارند بدون شک زیان خواهند کرد (برایان ۱۳۷۷: ۱۶۲)

جوامع معاصر آکنده از اطلاعات است. انفجار اطلاعات در جهان امروز، ضمن اینکه موفقیت‌های جدیدی را پیش آورده است ولی تصمیم‌گیری را نیز مشکل کرده است. اهمیت اطلاعات در فرایند تصمیم‌انکار ناپذیر است (فدائی عراقی، ۱۳۷۵: ۲۱۱-۲۲۸). فرصت اندک نمایندگان برای استفاده بهینه از اطلاعات موجود، مشکلی است که حل بخشی از آن به عهده کتابخانه‌ها و مراکز اطلاع‌رسانی است. در تحقیقی که در مورد برنامه کاری و ساعت کار نمایندگان مجلس آلمان به عمل آمد ۸۱ درصد از آنها از اینکه وقتشان برای کسب دانش بسیار کم است و ۷۷ درصد از اینکه وقتشان برای کسب اطلاعات جامع به اندازه کافی نیست شکایت داشتند. ۷۹ درصد احساس می کردند وقت کافی برای زندگی خصوصیشان ندارند (کهل، ۱۳۷۷: ۲۰۱)

مشکل مردم بر سر راه مجلس برای دستیابی به اطلاعات، فقدان منابع کافی است بدون داشتن سرمایه کافی، امکان جذب کتابداران متخصص و پژوهشگرانی که قادر به انجام پژوهش‌های مورد نیاز نمایندگان باشند و بتوانند اطلاعات مناسب، دقیق و به موقع و بی طرفانه را به آنها

برسانند وجود ندارد (برایان، ۱۳۷۷: ۱۶۳)

۲-۲- ویژگی‌های پژوهش

پژوهش حاضر بر آن است تا معلوم کند که کتابخانه مجلس در راستای اهداف اطلاع رسانی برای نمایندگان مجلس چه اقداماتی انجام داده است و برای آینده چه برنامه‌هایی را تدارک دیده است؟

روش پژوهش موردی و از نوع توصیفی است و برای جمع آوری اطلاعات از مشاهده، مصاحبه و مراجعه به اسناد کتابخانه‌ای استفاده شده است. این پژوهش در رابطه با کتابخانه‌های مجلس شورای اسلامی است که شامل کتابخانه شماره یک واقع در میدان بهارستان و کتابخانه شماره دو واقع در جنب مجلس شورای اسلامی است. اولی ادامه کتابخانه مجلس شورای ملی و دومی ادامه کتابخانه مجلس سناست. از آنجا که پس از انقلاب اسلامی، نظام قانونگذاری کشور، از دو مجلس به یک مجلس تقلیل یافت لذا مدیریت دو کتابخانه نیز یکی شد.

اطلاعات جمع آوری شده با توجه به دستاوردها و فعالیت‌های اطلاع رسانی در کتابخانه‌های مجالس کشورهای پیشرفته و امکانات موجود فن آوری در کشور تجزیه و تحلیل شده است.

از متون موجود در رابطه با کتابخانه مجلس شورای اسلامی باید به کتاب "تاریخچه کتابخانه مجلس" اشاره کرد که به مناسبت هفتادمین سال افتتاح رسمی کتابخانه در سال ۱۳۷۴ در ۱۲۰ صفحه منتشر شد. کتاب بعدی "مجموعه مقالات سمینار هفتادمین سال افتتاح رسمی کتابخانه مجلس" است که در ۲۶۳ صفحه در سال ۱۳۷۵ به چاپ رسید. کتاب سوم، کتاب "مقالاتی پیرامون کتابخانه‌های مجالس دنیا" است که حاوی مجموعه‌ای از مقالات تألیفی و ترجمه‌ای است. این کتاب علاوه بر مقالاتی که خود، اطلاعات جامع کتابشناختی در رابطه با آثاری که پیرامون کتابخانه مجلس کشورمان نوشته شده به دست می‌دهد، حاوی مقالات متعددی در باره وضعیت اطلاع رسانی و پژوهشی کتابخانه‌های مجالس پاره‌ای از کشورهاست. این کشورها شامل کشورهای کره، ژاپن، انگلیس، چک، دانمارک است. کتاب "راهنمای جهانی کتابخانه‌های

مجالس دنیا" به ویراستاری ارنست کهل است که هر دو سال یک بار توسط بخش کتابخانه های پارلمانی ایفلا (IFLA) منتشر می شود و چاپ اخیر آن مربوط به سال ۱۹۷۵ است. در این کتاب اطلاعات آماری و پایه ای مربوط به همه کتابخانه های مجالس جهان بر اساس الفبائی نام کشورها عرضه میشود و منبع اطلاعاتی بسیار خوبی در باره این نوع کتابخانه هاست. این کتاب اخیر به زبان انگلیسی است.

۲-۳- اهمیت کتابخانه های مجلس دنیا در رابطه با قانونگذاری

کتابخانه های مجلس از معتبرترین و بالنسبه قدیمی ترین اشکال کتابخانه های جهان هستند. از زمانی که مجالس قانونگذاری به روش جدید در دنیا مطرح شده کتابخانه های مجالس نیز در جنب آن طراحی و مشغول به کار شده اند. قدمت کتابخانه های مجالس با قدمت خود مجالس قانونگذاری تقریبا برابر است. و این نشان از اهمیت کتابخانه در روند قانونگذاری در کشورها دارد. حتی قبل از ادوار حکومتگری با مجلس نیز سردمداران و زمامداران برای خود، کتابخانه های تخصصی و آرشیوهای اختصاصی داشتند و به هنگام لزوم از آن بهره می بردند.

بر اساس آمار موجود، فرانسه اولین و ایالات متحده به عنوان دارنده بزرگترین کتابخانه مجالس در سطح جهان مطرح است. قدمت کتابخانه کنگره آمریکا به سال ۱۸۰۰ می رسد در حالیکه کتابخانه مجلس فرانسه از سال ۱۷۹۶ کار خود را شروع کرده است. در ایران نیز تأسیس کتابخانه مجلس به سالهای نخستین تأسیس مجلس بر می گردد و با آنکه تشکیل هسته های اولیه کتابخانه به سالهای قبل از ۱۳۰۰ مربوط می شود ولی افتتاح رسمی آن در سال ۱۳۰۴ صورت پذیرفت. (فدائی عراقی، ۱۳۷۷: ۶-۱۳۵)

۲-۴- خدمات اطلاع رسانی و پژوهشی در کتابخانه های مجالس

در واقع ۳۰ درصد از کتابخانه های مجالس موجود در قرن ۱۹ تأسیس شده اند. امروزه بسیاری از مجالس دنیا نه تنها کتابخانه دارند بلکه مرکز تحقیقات نیز دارند. در کتاب "راهنمای

جهانی کتابخانه های ملی مجالس^۱ برای اولین بار از وجود مرکز تحقیقاتی در مجالس دنیا سؤال شد که ۷۰ مورد یعنی حدود ۵۰ درصد جواب مثبت دادند. در ۳۲ مورد گفته شده که فعالیت های پژوهشی توسط کتابخانه انجام شده و در ۲۴ مورد در اختیار واحد دیگری است. (همان: ۱۴۵)

پژوهش در کتابخانه های مجالس از مسائلی است که اخیراً به آن توجه ویژه شده است حتی در کشورهای تازه استقلال یافته آسیای میانه نیز مسئله پژوهش جدی گرفته شده است. در تحقیقاتی که در کشورهای اروپای شرقی و اتحاد شوروی سابق انجام شده نتیجه این بوده است که همه مجالس ملی دارای کتابخانه هستند و خدمات تحلیلی و پژوهشی در ۹ مورد انجام می شود و ۵ مورد طرحهای تعریف شده و مشخصی برای شروع فعالیت ها و خدمات پژوهشی و تحلیلی خود در آینده در نظر دارند. در ۷ کشور وظایف کتابخانه مجلس به عنوان یک واحد مستقل و جداگانه در مجلس تلقی شده و دو کتابخانه ملی به عنوان کتابخانه مجلس عمل می کنند و در ۶ مورد، کتابخانه یک بخش از واحد اطلاع رسانی بزرگ را تشکیل می دهد. (کانو، ۱۳۷۷: ۷-۲۶۴)

کتابخانه های مجالس قانونگذاری بنا به ماهیتی که دارند، حجم عظیمی از اسناد قانونی و حقوقی مربوط به خود و سازمان های قانونگذاری مربوطه را در خود نگاه می دارند. صورتجلسات، پیش نویسها، قوانین، مقررات، رأی ها و اقدامات قانونی، نقطه نظرات، یادداشتها، لوایح مطرح شده، گزارش های کمیسیون ها، اسناد و مدارک دیگر، همه از ملزومات اولیه کتابخانه های مجالس قانونگذاری هستند (محیطهای قانونگذاری رایانه ای و ب، ۱۳۷۷: ۱۷۳)

این کتابخانه ها در هر نهاد قانونگذاری به مجموعه نیازهای قانونگذاری و مدیریتی حکومت کمک می کنند. (Ency of lib & infi. science vol . 21)

وظیفه کتابخانه مجلس به عنوان یک واسطه اطلاعاتی باید در سیاست انتخاب کتاب و سایر موارد منعکس باشد. کتابخانه علاوه بر تهیه کتب مرجع، مواد مربوط به امور جاری، اسناد مجلس

1- World Directory of National Parliamentary Libraries, comp. & ed. by Ernst Kohl. Bonn, Deutscher, Bundestag, 1996. 2 vols.

و نشریات دولتی باید تاکید خاص بر روی دریافت انتشارات سازمان‌های بزرگ، گروه‌های با منافع خاص و رسانه‌ها داشته باشد. باید با رسانه‌ها مرتبط باشد و روزنامه‌های ملی، منطقه‌ای، مجلات محلی و حرفه‌ای و تحلیل‌های خبری را مشترک شود. مواد دریافتی هر روز بررسی، علامتگذاری، نمایه‌سازی و اشاعه شوند. سیاست کتابخانه باید شامل برنامه‌های کمکی کوتاه مدت و بلندمدت، مکمل یکدیگر باشد و برای اثر بخشی فعالیت‌های خود بر تجزیه و تحلیل کامل فرایند سیاسی کشور توجه داشته باشد. کتابخانه‌ها باید مردم را حتی اگر شده در قرائت خانه عمومی بپذیرند (فدائی عراقی، ۱۳۷۷: ۳-۱۵۲)

یکی از وظائف عمده کتابخانه مجلس، اطلاع و آگاهی از وضعیت کتابخانه‌های دیگر به ویژه، کتابخانه‌های نظیر از لحاظ خدمت‌رسانی به استفاده‌کنندگان و متخصصان علاقه‌مند است. اطلاعات موجود در سطح بین‌المللی و آگاهی از کم و کیف آنها و شیوه ارائه می‌تواند هر کتابخانه‌ای را در انجام وظائفش یاری دهد.

امروزه افزایش پیچیدگی مسائل سیاسی اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی کشورها و تأثیر و تأثرات تصمیم‌گیری مسئولان کشورها برهم، کار نمایندگان مجلس را دشوارتر و نیاز آنها را برای استفاده از اطلاعات بیشتر کرده است. علاوه بر آن، افزایش آگاهی مردم و مشارکت سیاسی آنان این مسئله را برای نمایندگان مجلس بسیار پیچیده نموده است. از این جهت کتابخانه‌های مجالس باید هرچه بیشتر در خدمت آنان باشند. هریک از کتابخانه‌های مجالس باید هرچه بیشتر در خدمت آنان باشند. هریک از کتابخانه‌های مجالس می‌تواند برای کتابخانه‌های نظیر، الهام بخش باشد (فدائی عراقی، ۱۳۷۷: ۴۰-۳۹)

در اینجا برای تصمیم‌بحث، نمونه‌ای از امکانات و خدمات و قابلیت‌های بعضی از کتابخانه‌های مجالس بزرگ دنیا و اهتمام و توجه آنها به پژوهش و اطلاع‌رسانی برای تغذیه فکری و اطلاعاتی نمایندگان مجلس ارائه می‌شود:

* کتابخانه مجلس کره با مجموعه‌ای برابر با یک میلیون و یکصد هزار جلد، دارای ۱۶۰ هزار جلد نشریه ادواری صحافی شده، سیصد هزار پایان‌نامه کارشناسی ارشد و دکترا، امکانات

میکروفیلم، نوارهای دیداری و شنیداری، دیسک‌های فشرده نوری، سیزده هزار و سیصد عنوان نشریه ادواری محلی و خارجی، نمایه تمام متن علوم اجتماعی، ۱۵ سالن مطالعه، بخش پژوهش و تحلیل اطلاعات، خدمات مرجع کتابشناختی برای بررسی لوایح، ترجمه و تفسیر خبر، خدمات بانک‌های اطلاعاتی و مرکز رسانه‌های چند منظوره است (کولی، ۱۳۷۷: ۷۹-۶۵)

* خدمات کتابخانه مجلس انگلستان شامل خدمات اصلی (شامل خدمات اطلاعاتی، خدمات تحقیقاتی، خدمات اطلاعات بر روی شبکه، امانت کتاب، خدمات برای عموم) است. ارائه درخواست و پاسخ کتابخانه به صورت مراجعه شخصی، با تلفن، نامه یا پست الکترونیک، خدمات تصویری و صوتی، بریده جراید با مجموعه‌ای بیش از ۱۶۰ هزار کتاب و جزوه که بیش از نیمی از آنها قابل امانت است به همراه سالن‌های متعدد و مطالعه و خدمات تحقیقاتی و شبکه‌ای است (راهنمای خدمات کتابخانه مجلس عوام ۱۳۷۷: ۱۰۴-۸۳)

* در کتابخانه کنگره آمریکا، بخش خدمات پژوهشی مجلس CRS^۱ با نیرویی بیش از ۸۰۰ نفر نه فقط به تنهایی از بسیاری کتابخانه‌های مجالس دیگر بزرگتر است بلکه خدمات آن نیز از بیشتر کتابخانه‌های ملی و دانشگاهی جهان نیز گسترده‌تر است و ظرفیت پاسخگویی به موقعیت‌های پیش‌بینی نشده را داراست. (فدائی عراقی، ۱۳۷۷: ۱۵۱، ...)

ماشینی کردن خدمات کتابخانه، اشاعه اطلاعات‌گزینشی دسترسی به اطلاعات در مکانهای مختلف، انتقال و اشتراک داده‌ها، ماشینی کردن خدمات مربوط به قانونگذاری، ایجاد پایگاههای اطلاعاتی از مواردی است که کتابخانه مجلس برای خدمت‌رسانی هرچه بهتر و بیشتر به نمایندگان مجلس در درجه اول و به سایرین در درجه بعد به آن توجه می‌کند. (سلیک، ۱۳۷۷: ۱۳۲-۱۲۳)

* در کتابخانه مجلس آلمان در هفته‌هایی که جلسه رسمی دائر است استفاده از کتابخانه نیز بیشتر است. این مطلب، با تحقیقی که در مجلس آلمان به عمل آمده مشخص شده است. براساس این پژوهش طی هفته‌هایی که جلسات رسمی مجلس دائر بوده اعضای مجلس به طور متوسط ۵/۱ ساعت به کسب دانش، ۵/۳ ساعت به جمع‌آوری سایر اطلاعات و جمعا^۲ بالغ بر ۱۴

درصد از ۷۸ ساعت کاریشان را شامل شده درحالیکه در هفته‌هایی که جلسه رسمی مجلس دائر نبوده این ارقام به ترتیب به ۲/۶ ساعت درروزبه کسب اطلاعات تازه و ۳/۹ ساعت دیگر به مطالعه روزنامه‌ها، مجلات یا منابع اطلاعاتی تقلیل یافته است (کهمل، ۱۳۷۷ ب: ۲۰۱ - ۲۰۰)

* در ایران نیز قبل از تصویب قانون جدید کتابخانه، در سال ۱۳۷۴، با توجه به ضرورت اطلاع رسانی در مجلس و تغذیه نمایندگان با اطلاعات جدیدتر در رابطه با طرح‌ها و لوایح، مرکز پژوهشهای مجلس تاسیس شد. براساس قانون، مرکز پژوهشها موظف به نقدوبررسی طرحها و لوایح، مجلس گردید. کاری که چنانچه سالها قبل کتابخانه مجلس به فکر آن بود و آن را انجام می داد شاید ضرورت تاسیس چنین مرکزی به وجود نمی آمد اما از آنجا که کتابخانه در طول سالهای عمر خویش، حرکتی کند و سرد و خمود داشته است علیرغم داشتن منابع غنی، لازم بود مرکزی، وظیفه تجزیه و تحلیل اطلاعات را به عهده بگیرد. مرکز پژوهشها در بدو تاسیس تلاش می کرد که کتابخانه مجلس را زیر نظر خود آورد ولی با مخالفت هیئت رئیسه مجلس مواجه شد و بناچار پس از تعیین رئیس جدید برای کتابخانه و اقدام برای تصویب اساسنامه جدید در مجلس وظیفه قانونی کتابخانه نیز به عنوان یک مرکز تحقیقاتی و اطلاع رسانی مشخص گردید. پس از تصویب اساسنامه، کتابخانه عملاً "مقرر شد که کتابخانه مجلس و مرکز پژوهشها به عنوان دو بال پژوهشی و اطلاع رسانی برای مجلس و قوه قانونگذاری کشور انجام وظیفه کنند. کتابخانه مجلس با داشتن مجموعه ای سرشار و غنی به پژوهشهای تاریخی پردازد و نیازهای محققان را در این راستا برآورده کند و مرکز پژوهشها با اتکاب منابع و مدارک کتابخانه و نیز سایر مراکز و بانکهای اطلاع رسانی و با استفاده از کارشناسان کشور به پژوهشهای جاری به تحقیق در باره طرحها و لوایح اقدام کند.

۳- یافته های پژوهش

۳-۱ - روند قانونگذاری در کشور ما و میزان استفاده از اطلاعات به هنگام

مجلس شورای اسلامی پس از انقلاب اسلامی ایران تنها مجلس قانونگذاری کشور است و آن

مرکزی است که در آن جمعی از نمایندگان واقعی مردم که به وسیله آنان به صورت آزاد و به طور مستقیم و به تعداد معین انتخاب شده اند تشکیل می‌گردد، و به تصویب طرح‌ها و لوایح ارائه شده از طرف نمایندگان مجلس و دولت، برای بهتر شدن و تعالی وضع مادی و معنوی مردم و حفظ پایه‌های استقلال کشور می‌پردازد (فدائی عراقی: ۱۳۷۷ الف: ۳۸)

روال کلی قانونگذاری در جمهوری اسلامی ایران از طریق ارائه لایحه از طرف دولت و یا طرح از طرف جمعی از نمایندگان مجلس است. این امر در قبل از انقلاب هم به همین صورت بوده است (دادفر، ۱۳۴۳: ۸۶-۲۷۸). طبعاً هنگامی که لایحه‌ای تنظیم و یا طرح تهیه می‌شود بخاطر وجود ضرورتی است که احساس شده است.

لوایحی که توسط دولت تهیه می‌شود عمدتاً ناشی از موارد زیر است:

- ۱- انعکاس مشکلات از طرف دستگاه‌های اجرایی
- ۲- تکلیف قانونی که از طرف مجلس به عهده دولت گذاشته شده ولی اجرای آن کمبودهایی دارد و نیاز به قوانین جدید است
- ۳- طرح‌های جدیدی که دولت در قالب برنامه‌های توسعه ارائه می‌کند و نیاز به مجوز قانونی دارد.

همچنین طرح‌هایی که از طرف نمایندگان به مجلس عرضه می‌شود عمدتاً بدلائل زیر است:

۱. انعکاس ضرورت تصویب قانون از طرف دولت و بمنظور نتیجه‌گیری زودتر از طریق ارائه طرح و گاه به صورت طرح‌های فوریت دار
۲. احساس ضرورت از طرف نمایندگان که با امضاء متن طرح پیشنهادی وارد دستور کار مجلس می‌شود.

در هر صورت ارائه طرح و لایحه بخاطر وجود ضرورت و یا احساس ضرورت بوده است. نکته مهمی که در اینجا مطرح است کارشناسی است و اینکه کارشناسان در چه سطحی هستند. آیا اطلاعات دقیق و کامل دارند؟ آیا اصلاً اطلاعاتی وجود دارد؟ آیا برای تهیه اطلاعات تلاش لازم صورت می‌گیرد؟ آیا در واقع چنانچه اطلاعاتی بدست آمد دستخوش اغراض سیاسی،

گروهی و حزبی نمی‌شود؟ بنابراین می‌توان این مسئله را در فرایند قانونگذاری در کلیه مراحل آن به صورت زیر ترسیم کرد تا مشخص شود آیا در هر مرحله امکانات لازم برای جمع‌آوری اطلاعات وجود داشته و اطلاعات بدست آمده مورد توجه قرار گرفته است؟ مراحل تصویب قانون عبارتند از:

۱. مرحله تشخیص نیاز توسط مجلس یا دولت

۲. مرحله تنظیم ماده قانونی و دقت در جمله‌پردازی آن با توجه به ویژگی‌هایی که یک قانون خوب باید داشته باشد

۳. مرحله بررسی سوابق تاریخی و قانونی چنین موضوعی در کشور و یا حتی سایر کشورها

۴. کارشناسی بر روی موضوع با توجه به نیاز کشور و بدور از تمایلات سیاسی و جناحی و

حزبی به هنگام تنظیم

۵. طرح در جلسه علنی مجلس در شور اول

۶. طرح در کمیسیون‌های تخصصی

۷. طرح در جلسه علنی در شور دوم

در لوایح و طرحهای فوریت‌دار که بر حسب ضرورت ممکن است دارای یک فوریت، دو فوریت یا حتی در موارد بسیار خاص سه فوریت باشد با توجه به فرصت اندک برای تصویب و یا ردّ طرح و یا لایحه، اهمیت کارشناسی بسیار زیاد می‌شود و چنانچه غفلتی صورت گیرد و یا اطلاعات به موقع نرسد گاه مشکلات عجیبی تولید می‌شود. مزید بر آن گاه عدم تخصص لازم نمایندگان و یا کارگزاران دولتی است که چنانچه چنین چیزی اتفاق بیفتد مشکل بیشتر می‌شود. آنچه اینجانب به عنوان نماینده مجلس در دوره قانونگذاری شاهد آن بوده‌ام این است که در کلیه مراحل ۷ گانه فوق‌الشاره، گاه کارشناسی لازم صورت نمی‌گیرد و گاه تصویب قانون بر مبنای احساس و احساسات انجام می‌شود. البته این به این معنایست که احساسات و تمایلات هرگز بر روی تصویب قانون در سایر نقاط جهان و حتی کشورهای پیشرفته تاثیر نمی‌گذارد. بلکه بحث در این است که آیا اطلاعات لازم و دقیق و به موقع در اختیار قرار گرفته است و نماینده

ونمایندگان مجلس با علم و آگاهی کامل چنین تصمیماتی را اتخاذ نموده اند؟

نکته قابل ذکر اینجاست که در وضعیت فعلی کشور که نمایندگان مستقیم توسط مردم انتخاب می شوند و نمایندگان در حوزه های انتخابیه خویش حضور پیدا می کنند، گاه مشکلات از طریق آنان و یا حتی افشار خاصی از آنان منعکس می شود، و نمایندگان حوزه های انتخابیه در پاره ای از موارد بخاطر رفع مشکلی خاص مبادرت به تصویب قانون میکنند و یا گاه تحت تاثیر فشار و جو عمومی و تسلیم در برابر آن به دنبال چاره می گردند به هنگام بحث و بررسی بر روی طرحها و لوایح چه در جلسه علنی مجلس و چه در کمیسیونها اغلب نمایندگان با اتکا به معلومات شخصی قلبی و یا تحت تأثیر القاءات موردی دیگران به اظهار نظر می پردازند و یا صرفاً به اتکاء آمار، اطلاعات و ارقام ارائه شده از طرف دولت رأی می دهند در حالیکه می طلبد که هر نماینده ای بر اساس وظائف قانونی خویش و با استفاده از مشاوران متخصص در باره موضوعات قانونی به تحقیق و تفحص بپردازد و نظرات ارائه شده از طرف مردم و یا گروههای خاص را به صورت علمی با محک نقد و ارزیابی بسنجد تا آگاهانه در تمام مراحل رأی گیری بتواند حضور داشته باشد.

عدم توجه به کار کارشناسی که طبعاً بیشترین بخش تهیه اطلاعات آن به عهده کتابخانه ها و مراکز اطلاعات است سبب می شود که قوانین پس از تصویب یا اجرا نشود یا خوب اجرا نشود و یا پس از مدتی کوتاه ضرورت اصلاح مجدد آن مطرح شود در نتیجه عمر قانون کوتاه شود. در واقع لازم است در این موارد پروژه های تحقیقاتی تعریف شود.

۳-۲- کتابخانه مجلس به عنوان نهاد اطلاع رسانی در تدوین قوانین

کتابخانه مجلس که اخیراً نام آن به کتابخانه موزه و مرکز اسناد مجلس تغییر یافته است یکی از بزرگترین و غنی ترین مراکز فرهنگی کشور است. به لحاظ قدمت، پس از کتابخانه آستان قدس رضوی قرار دارد در عین حال به عنوان اولین کتابخانه رسمی کشور محسوب می شود.

مجموعه کتابخانه شامل کتاب های چاپی و خطی و اسناد است. کتابخانه حاوی بیش از ۲۵۰

هزار جلد کتاب چاپی عربی، فارسی و لاتین است که از این مجموعه حدود ۵۰ هزار آن مربوط به کتابخانه شماره ۲ (کتابخانه مجلس سنای قبلی) است مجموعه کتابخانه شماره ۲ حاوی مدارک اسلامشناسی و ایرانشناسی است که در نوع خود در کشور بی نظیر است.

مجموعه نسخ خطی بیش از ۲۰ هزار جلد است و چنانچه عناوین رساله ها در نظر گرفته شود تعداد آن به بیش از ۴۰ هزار عنوان رساله خطی می رسد. بیش از نیمی از این کتاب ها فهرست شده که در ۲۷ مجلد منتشر شده است بقیه آن نیز در حال فهرست شدن است. اسناد کتابخانه شامل چندین بخش است: بیش از ۳۰۰۰ عنوان روزنامه و مجله های قدیمی اسناد سازمان ملل، عکس ها، آلبوم ها و نقشه های جغرافیائی و تاریخی، بیش از ۲۰۰ عدد آلبوم حاوی عکسهای تاریخی از شخصیت ها و مناظر و آثار تاریخی و مکاتبات و مراسلات بین مقامات کشوری است. اخیراً سه جلد از این اسناد بنام "اسناد روحانیت و مجلس" چاپ و منتشر شده است. این کتابخانه شامل ۲۲ مجموعه کتب اهدایی است که هر یک بیش از صد جلد کتاب چاپی و خطی به کتابخانه اهدا کرده اند و الا اهدایی های کمتر این تعداد به مراتب بیشتر است. (تاریخچه کتابخانه مجلس، ۱۳۷۴: ۴۶)

ادوار تاریخی کتابخانه به پنج دوره تقسیم می شود اولین دوره از سال ۱۲۸۷ شمسی تا سال ۱۳۰۴ زمان افتتاح رسمی کتابخانه دومین آن از افتتاح رسمی تا انتقال به ساختمان جدید در سال ۱۳۴۱، دوره سوم از سال ۱۳۴۱ شمسی، سال افتتاح ساختمان جدید تا آغاز انقلاب اسلامی ایران و چهارمین دوره از ابتدای انقلاب اسلامی تا سال ۱۳۷۴ که مدیریت کتابخانه تعویض می شود. پنجمین دوره آن از سال ۱۳۷۴ است که با مدیریت جدید، کتابخانه به طور جدی و اصولی متحول می شود. در این دوره پس از ۷۰ سال اساسنامه کتابخانه بازنگری شد و اساسنامه جدیدی توسط مجلس تصویب و به تأیید شورای نگهبان رسید. لازم به تذکر است که با تصویب این قانون، کتابخانه مجلس پس از کتابخانه ملی دارای قانون رسمی کشور است بر اساس این قانون کتابخانه مجلس به عنوان یک مؤسسه تحقیقاتی، فرهنگی و خدماتی شناخته شد و نام آن به کتابخانه، موزه و مرکز اسناد تغییر یافت. بر اساس قانون کتابخانه دارای هیئت امنایی مانند دانشگاههاست ولی

ترکیب آن شبیه هیئت امنای کتابخانه ملی است. کتابخانه با این قانون ردیف بودجه مستقل پیدا کرد و سطح تشکیلاتی آن همپراز معاونت وزیر گردید. در این دوره، آئین نامه های مالی و تشکیلاتی اداری کتابخانه تصویب شد و برای اولین بار ۷۰ پست جدید به کتابخانه اختصاص یافت. در سایه این تغییر وضعیت انتشارات کتابخانه فعال شد و بیش از بیست و دو عنوان کتاب جدید در ظرف بیش از دو سال چاپ شد در این مدت بیش از ۷۰ هزار برگه توصیفی برای کتابخانه شماره یک تهیه شد، کتابخانه شماره ۲ که کتابهای آن به روش کنگره سازماندهی شده است بر روی سی دی فراهم آمد و نمونه آن بنام "نگارستان کتاب" در نمایشگاه بین المللی کتاب در سال ۱۳۷۷ عرضه گردید. (فدائی عراقی، ۱۳۷۷ الف: ۲۷-۱۵)

در تصویب قوانین جدید، نه تنها فهرست قوانین گذشته که توسط اداره قوانین و اداره فنی قوانین تهیه شده حاوی اطلاعات خوبی برای نمایندگان است بلکه مشروح مذاکرات جلسات در مورد تصویب و یا رد قوانین گذشته نیز می تواند مفید و مؤثر باشد. علاوه بر آن حوادث و مسائل تاریخی که در لابلای اسناد و روزنامه های گذشته وجود دارد بر اطلاعات و داشته های نمایندگان می افزاید.

۳-۳- وضعیت فعلی کتابخانه و تأثیرات آن در روند قانونگذاری کشور

کتابخانه مجلس بر اساس اساسنامه قانونی خویش در مواد سه و چهار به شرح زیر موظف به انجام وظائف زیر شده است:

"ماده ۳- هدف اصلی و بنیادی کتابخانه جمع آوری آثار حقوقی، سیاسی، فرهنگی، اقتصادی و اجتماعی یا تاکید بر اسلامشناسی و ایرانشناسی، حفظ و نگهداری میراث ملی، آثار کمیاب و خطی و موزه ای و انتشار مناسب آن، ارائه خدمات به نمایندگان مجلس شورای اسلامی، شورای نگهبان، مجلس خبرگان، مجمع تشخیص مصلحت نظام، دولتمردان نظام، پژوهشگران داخلی و خارجی، دانشجویان و سایر مراجعین است.

ماده ۴- کتابخانه مجلس با توجه به جایگاه کلی خود به عنوان یک کتابخانه جامع تحقیقاتی در

سطح ملی و جهانی دارای وظایف و اختیارات زیر است:

الف. گردآوری، سازماندهی، پژوهش و اشاعه انواع منابع معتبر فارسی و غیر فارسی بر طبق هدف اصلی مندرج در ماده (۳) و خرید نسخ خطی و چاپی و آثار کمیاب یا پذیرش آثار اهدایی و وقفی

ب. استفاده از روش فنی جدید برای سازماندهی منابع و مواد و ارائه بهینه خدمات عضویت در مجالس ملی و بین‌المللی و مرتبط و شرکت در جلسات، گروه‌های مربوط و انجام مطالعات تطبیقی جهت بهبود فعالیت‌های خدماتی، پژوهشی و اطلاع‌رسانی و به روز نگه‌داشتن کتابخانه

د. برقراری ارتباط با کتابخانه‌های مجالس سایر کشورها و مبادله آثار علمی و انتشارات کتابخانه‌ای

و. حفظ و آماده‌سازی و انتشار مدارک و اسناد و فهرس و ترجمه آنها

و. مبادله، اهدا و یا فروش نسخ اضافی موجود و وجین کتابخانه با تصویب هیئت امنای

ز. همکاری و مشارکت با کتابخانه‌ها، و موزه‌ها و مراکز اسنادی هم‌تراز در اجرای طرح‌های مرتبط با وظایف کتابخانه

ح. دریافت اسناد را کد مجلس اعم از مکتوب و غیر مکتوب بر حسب مورد" (فدائی عراقی:

۱۳۷۷ الف: ۱۴۶)

با توجه به این قانون جدید، راه برای انجام همه فعالیت‌های کتابخانه باز شده است. در این راستا برگزاری چهار جلسه هیئت امنای، در سالهای ۱۳۷۷-۱۳۷۶ تصویب بودجه برای این سالها، پیش‌بینی فضای لازم و انتشار کتب متعدد در کمتر از دو سال و نیم خرید تجهیزات پیشرفته به ویژه اسکنر 5000 Omniscan و دستگاه میکرو فیلم 2000 Ok برای تهیه میکرو فیلم نسخ خطی و تحرک در فهرست نویسی و مرمت و سایر فعالیت‌ها از جمله خرید نسخ خطی فراوان به همراه کتب چاپی، سرفصل جدیدی در تاریخ کتابخانه مجلس پدید آمده است.

اطلاع‌رسانی که از آغاز دوره پنجم وجه همت کتابخانه بوده است می‌رود که با فراهم‌سازی

زیر ساخت‌های لازم وضعیت عوض شود و کتابخانه خود را در صحنه طرح‌ها و لوایح نشان دهد. برای این منظور بخش رایانه کتابخانه فعالیت خود را رسماً از دیماه ۱۳۷۶ آغاز نمود که از آن جمله می‌توان به موارد زیر اشاره کرد:

۱. راه اندازی سایت رایانه جهت ورود اطلاعات که تا کنون اطلاعات کتب کتابخانه شماره ۲ اعم از فارسی و لاتین وارد حافظه رایانه شده و مراحل پایانی ویرایش آن در حال انجام است و CD^۱ نمونه آن تهیه شده است علاوه بر آن "دمویی" برای معرفی کتابخانه نیز فراهم شده است. ۲. طرح نمایه سازی روزنامه مجلس - روزنامه عصر مشروطیت که بیش از ۳ هزار صفحه است و توسط کتابخانه مجلس منتشر شده - با کمک متخصصان و صاحب نظران انجام شده و امید است به زودی نمایه این روزنامه وزین که حاوی اطلاعات بسیار ارزشمند تاریخی است به جامعه تحقیق عرضه شود.

۳. طراحی و ایجاد یک بستر داخلی LAN^۲ در داخل کتابخانه و نیز کتابخانه با مرکز پژوهشها و کتابخانه با مجلس شورای اسلامی

۴. طراحی یک بستر اطلاعاتی خارجی و منطقه ای و اتصال به شبکه های اطلاعاتی بین المللی مانند اینترنت

۳-۴ - چشم انداز آینده کتابخانه مجلس در قالب دنیای اطلاع رسانی

شکی نیست که پیشرفت یک موسسه نیازمند طراحی و بازبینی دائمی است تا بتواند به طور مؤثر خود را با تغییرات جهان پیشرفته سازگار کند. امروزه رایانه ها و شبکه های اطلاعاتی ، انقلابی در نظام اطلاع رسانی کتابخانه ها به وجود آورده اند. (کولی، ۱۳۷۷: ۷۹). استفاده کنندگان از کتابخانه ها می‌توانند با استفاده از رایانه در فایل‌های کتابشناختی کتابخانه ها جستجو کنند. اینترنت، "شبکه شبکه‌ها" گام بزرگی در جهت دسترسی به اطلاعات مورد نیاز در سراسر جهان، و ارتباط با پایگاه‌های اطلاعاتی مؤسسات تجاری و تحقیقاتی و شبکه های

ارتباطی بین آنها می باشد، چنین امکاناتی به منزله سنگ بنای توسعه جوامع آینده محسوب می شوند (سلیک، ۱۳۷۷: ۱۳۱-۱۳۰)

مطالب اصلی بر روی شبکه ها، قوانین، مذاکرات، گزارش های کمیسیون ها و اطلاعات پیشینه ای از نمایندگان است اما مطالب دیگری هم که گاه مورد استفاده قرار می گیرد باید بر روی شبکه ها ظاهر شوند این مطالب عبارتند از: متن قانون اساسی یا اسناد بنیادی مربوط به نظام حکومتی، سخنرانی های پیش از دستور نمایندگان، آئین نامه های داخلی مجلس، نحوه ارتباط مردم با مجلس، روابط عمومی و مباحث آموزشی و اطلاعات مورد نیاز شهروندان به ویژه دانشجویان، مدرسان در مورد کار قانونگذاری و زمان تشکیل جلسات رسمی و علنی و نحوه حضور مردم در این جلسات (محیط های قانونگذاری رایانه ای و ب، ۱۳۷۷: ۱۷۵) برای آینده کتابخانه های مجالس قانونگذاری و استفاده بیشتر از خدمات آنها توصیه هایی به نمایندگان مجلس کرده اند که عبارت از:

* انتقال اطلاعات از میکروفرم ها (ریز شکل ها) به رسانه ای دیداری

* دسترسی به شبکه های اطلاعاتی از طریق تلفن همراه به عنوان جایگزینی برای پایانه های

رایانه ای

* پشتیبانی فنی برای راهنمایی استفاده کنندگان

خدمات مستند سازی و کاوش در کتابخانه های مجالس قانونگذاری، امکان گردآوری، مستند سازی اسناد و منابع منتخب بیشتری را فراهم می کند. بدیهی است هر خدمتی که از طریق کتابخانه ها و به ویژه از سوی کتابداران به نمایندگان ارائه شود تأثیر عمیقی بر آنها می گذارد و احترام آنها را نسبت به کتابداران بر می انگیزد (سلیک، ۱۳۷۷: ۲-۱۳۱)

در جوامع امروزی مسائل زیادی وجود دارد که نمایندگان مجلس باید از آنها آگاه شوند مسائل اجتماعی، فرهنگی و سیاسی و اقتصادی جامعه هر روز و هر آن دستخوش تغییرات و نوسانات است. انتظار می رود نمایندگان مجلس با همکاری کتابخانه نسبت به موارد زیر اطلاعات وسیعی داشته باشند:

- واقعیات و امکانات؛

- آخرین نتایج و پیامدهای تحقیقات علمی و فنی که از نظر محافل علمی مورد تأیید قرار گرفته اند؛

- باورهای عمومی مردم؛

- موارد مورد ترجیح آن دسته از گروه‌هایی که نسبت به بعضی از مسائل حاد و بحث‌انگیز اجتماعی حساسیت نشان می‌دهند؛

- رهنمودها و اهداف سازمان‌های بین‌المللی قابل ملاحظه؛

- راه‌حلی‌هایی که سایر سازمان‌های سیاسی برای مشکلات کنونی یافته‌اند (کهل، ۱۳۷۷ ب):

(۱۹۹)

سوی رسانه‌ها، یک کتابخانه مجلس باید چنان عمل کند تا در محیطی باز، آزاد و جوامع چند حزبی بتواند نخستین منبع اطلاعات برای استفاده‌کنندگان که نمایندگان مردم هستند به شمار رود (کهل ۱۳۷۷ الف: ۲۳۲)

نقش کتابخانه‌ها به عنوان یک واسطه اطلاع‌رسانی در سیاست فراهم‌آوری منابع بسیار مؤثر است. علاوه بر تهیه منابع مرجع برای ارائه خدمات جاری باید مدارک رسمی و پارلمانی به طور کامل فراهم شود. اطلاعات روزانه فراهم شود تا با بهره‌گیری از نمایه‌سازی، روزآمدترین اطلاعات تحویل متقاضی شود. در مجموعه کتابخانه، نه تنها مواد مورد نیاز افراد با منافع خاص و گروه‌های فشار، گردآوری و تحلیل می‌شود بلکه مواد مربوط به گروه‌های منفرد و مخالف نیز باید برای روشن شدن ذهن قانونگذاران فراهم گردد. گردآوری روزنامه‌های مجالس و نشریات رسمی کشورهای همسایه و سازمان‌های بین‌المللی نیز مؤثر است. کتابخانه مجلس باید توجه داشته باشد که مسئولیت انتقال تصمیمات سیاسی اخذ شده و برگردان مجدد اطلاعات به رأی‌دهندگان را هم بر عهده دارد. (کهل ۱۳۷۷ الف: ۲۳۸)

در هر حال با آنکه سرعت پیشرفت فن‌آوری در دنیای اطلاع‌رسانی چشم‌همه را خیره کرده تا جائیکه بحث کتابخانه‌های بدون کتاب را مطرح کرده است اما باید دانست که تحقق چنین

وضعیتی دست کم تا چندین سال دیگر قابل پیش بینی نیست به طور قطع دستیابی به چنین پیشرفتهایی برای کشورهای غیر صنعتی بسیار بعید بنظر میرسد. در کتابخانه های مجالس که نوعاً منحصر به فرد و در اختیار مقامات بلند پایه کشور است به کارگیری فن آوری جدید در آنها غیر قابل انکار است. بنابر پیش بینی ایفلا (IFLA) ^۱ می توان برنامه های میان مدتی را بین ۵ تا ۱۵ سال برای آینده طراحی کرد. زیرا اطلاعات و دانش به سرعت در حال پیشرفت است. دسترس پذیری و استفاده از اطلاعات الکترونیکی در حال افزایش است اما در عین حال کتاب و سند نیز از صحنه کتابخانه ها حذف نخواهد شد زیرا در پاره ای از موارد اصل سند مورد درخواست خواهد بود و به علاوه تنگناهای اقتصادی همیشه بزرگترین عامل محدود کننده در تصمیم گیری است (پری ۱۳۷۶: ۶۱-۲۵۱)

ویلیام رابینسن معاون بخش خدمات تحقیقاتی کتابخانه کنگره امریکا با توجه به موج سوم انقلابهای مردمی، انقلاب ارتباطات جاری، جهانی شدن اقتصاد و گرایشها به الگوها و روشهای سازمانی موجود، تغییرات در کتابخانه های مجالس را در قالب گرایش های مذکور چنین بیان کرده است:

- تعداد کتابخانه های مجالس و خدمات تحقیقاتی رشد خواهد کرد؛
- کتابخانه مجلس از هزینه ها بیشتر آگاه است و نظام یافته تر از قبل عمل خواهد کرد؛
- پیشرفت های ماشینی کردن و ارتباطات دوربرد، بیشترین تأثیر را بر کتابخانه مجلس خواهد داشت؛
- رایانه ها در همه جا حضور دارند اما نامرئی اند؛
- در آینده اعتماد بیشتری به سازمان های منطقه ای کتابخانه های مجلس خواهد شد؛
- خدمات تحقیقاتی گسترده تر می شود و نقش مهم رو به افزایش را در آینده باز خواهد کرد؛
- کتابخانه های آینده مجالس بیشتر وابسته به رهبری آنها خواهند بود؛
- در آینده خدمات بیشتری متوجه کمیسیون های مجلس خواهد شد؛

کوشش هایی برای حرکت از تولید عام به سوی تولیدات سفارشی برای هر عضو مجلس انجام خواهد شد. (رایسنس، ۱۳۷۵: ۶۱-۳۵۵)

ملاحظه می شود که در باره توسعه و گسترش کتابخانه های مجالس چشم اندازهای وسیعی وجود دارد. در بعضی از کتابخانه ها مثل کتابخانه مجلس دانمارک نقش نمایندگان مجلس را در مدیریت کتابخانه افزوده اند در این رابطه پژوهشی هم انجام داده اند (کوئیستورف ۱۳۷۷: ۷-۲۱۶).

در عین حال روش آغاز توسعه خدمات اطلاعاتی در کتابخانه مجلس جمهوری چک که فرایندی در حال تحول دارد را می توان مد نظر داشت. خدمات این کتابخانه به صورت زیر فراهم می شود:

۱. دسترسی به فهرست نویسی پیوسته برای همه
۲. آموزش روش های فهرست یابی در پایگاههای اطلاعاتی
۳. تألیف دستور العمل ها و راهنماها برای استفاده از پایگاه های اطلاعاتی چاپی
۴. کمک به تهیه اطلاعات مورد نیاز بر اساس گزینش روش فهرستیابی ویژه و ارائه خط مشی کلی تحقیق پایه در هر نوع منبع اطلاعاتی
۵. کمک به یافته های تحقیقی پایه که چاپ شده و کاهش ارائه داده های خام
۶. کمک به ایجاد و پایگاه کاربری کتابشناختی به صورت شخصی و انفرادی
۷. تحقیق بر روی اطلاعات کتابشناختی پیوسته در پایگاههای اطلاعاتی دارای متون کامل و تحقیقی

۸. معرفی پایگاههای اطلاعاتی کتابخانه ای برای گروههای متنوع کاربران

۹. اشاعه اطلاعات گزینشی

۱۰. معرفی خوانندگان به استفاده از اینترنت

۱۱. ایجاد نظام فرااطلاعاتی و از نوع مؤثر به طوری که روش فعال و مؤثری را به وجود آورد

۱۲. تبدیل مجموعه های کتابخانه اختصاصی و واحد به کتابخانه های الکترونیکی

۱۳. ارائه خدمات اطلاعاتی از طریق پست الکترونیکی یا پست تصویری (سوسنا، ۱۳۷۷):

(۹-۱۸۸)

۴- بحث و نتیجه گیری

اینک کتابخانه، موزه و مرکز اسناد مجلس شورای اسلامی، علیرغم داشتن سابقه نسبتاً خوب، حجم مجموعه بسیار قوی ولی نامتناسب، داشتن قانون مصوب مجلس و قدرت اجرایی خوب و تصویب آئین نامه‌های مالی معاملاتی و تشکیلاتی، و شروع فعالیت برای خدمات رسانی، کاملاً در آغاز راه هست. مرکز پژوهشها، قانونا و عملاً وظیفه دیگری بر عهده دارد که ارتباط چندانی با کتابخانه مجلس پیدا نمی‌کند بلکه فعالیت هر دو می‌تواند مکمل یکدیگر باشد و مجلس را در اجرای وظائف خویش یاری دهد.

یکی از مشکلات بزرگ بر سر راه خدمت رسانی در کتابخانه مجلس شورای اسلامی مشکل فرهنگی عدم استفاده و توجه به کتابخانه است. مشکل فرهنگی به این معناست که جامعه ما و طبعاً انتخاب شدگان و برگزیدگان آنان که نمایندگان مجلس باشند عموماً متکی بر فرهنگ شفاهی هستند و در اظهار نظرها و مصاحبه‌ها و سخنرانیها کمتر به مواد و مدارک مستند اتکا می‌کنند. ذکر سند در اظهار نظرها و نوشته‌ها باید جزء فرهنگ عمومی جامعه درآید و تا رسیدن به نقطه مطلوب راه زیادی در پیش است. اما در عین حال کتابخانه مجلس نیز، باید وظیفه خود را در عرضه و نمایش خدمات و توانایی‌های خویش به نحو احسن انجام دهد. برای رسیدن به وضع خوب و با توجه به تلاش‌های انجام شده مراحل حضور در عرصه اطلاع رسانی کتابخانه مجلس را می‌توان به صورت زیر تبیین کرد:

۱. تصویب قوانین و آئین نامه‌های لازم

۲. بررسی تاریخی بازبینی وضع موجود و شناسایی امکانات

۳. آماده سازی و سازماندهی کتب

۴. نمایه سازی اسناد و مدارک

۵. مکانیزه کردن کتابخانه

۶. حضور فعال در صحنه های کاری و پژوهشی

۷. آموزش نمایندگان و به ویژه دبیران کمیسیون های تخصصی مجلس و ارائه توانائی های

کتابخانه

۸. برگزاری کارگاههای آموزشی - پژوهشی

در مورد بند اول و دوم تقریباً کار تمام شده است. در مورد بند سوم بخشی انجام شده و برای فهرست بقیه کتب اقداماتی صورت گرفته است. اما در مورد بند ۴ که نمایه سازی اسناد و مدارک است کاری انجام نشده و لازم است برای شناسایی و نمایه سازی سریعاً اقدام شود. البته بحث هایی با سازمان های تخصصی نرم افزاری برای نمایه سازی و اسکن اسناد صورت پذیرفته است و نتایج خوبی هم عاید گشته است. در مورد مکانیزه کردن کتابخانه طرح جامع رایانه ای کردن کتابخانه انجام پذیرفته و طرح کلی به تصویب هیئت امنای کتابخانه رسیده است. گزارش اجمالی آن به پیوست است (نمودار شماره ۱)

منابع:

- ۱- برایان، راب. (۱۳۷۷) نیاز مجلس برای دستیابی آزاد به اطلاعات ترجمه سعید رضائی شریف آبادی در مقالاتی پیرامون کتابخانه های مجالس دنیا. تهران کتابخانه مجلس. صص ۱۷۰-۱۵۹
- ۲- پری، ریچارد (۱۳۷۶) آینده همکاری منطقه‌ای و جهانی. ترجمه غلامرضا فدائی عراقی، تهران، ایفلا ۹۶. مجموعه مقالات. تهران کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران. صص ۲۶۱-۲۵۱.
- ۳- تاریخچه کتابخانه مجلس، اولین کتابخانه رسمی کشور. تهران، کتابخانه، موزه و مرکز اسناد مجلس شورای اسلامی. ۱۳۷۴
- ۴- خبرنگار داخلی کتابخانه مجلس شورای اسلامی، شماره ۱. ویژه عملکرد سال ۱۳۷۶
- ۵- دادفر، حبیب. پارلمان. تهران. ۱۳۴۳
- ۶- رایبسن ویلیام (۱۳۷۷) کتابخانه های پارلمانی در آینده، ترجمه زهره امیر حسینی، ایفلا ۹۵، گزیده مقالات. تهران. کتابخانه جمهوری اسلامی ایران. صص ۳۶۱-۳۵۵.
- ۷- راهنمای خدمات کتابخانه مجلس عوام انگلستان (۱۳۷۷) ترجمه سعید کوشا در مقالاتی پیرامون کتابهای دنیا تدوین و گردآوری غلامرضا فدائی، تهران. کتابخانه موزه و مرکز اسناد مجلس شورای اسلامی، صص ۱۰۶-۸۱.
- ۸- سلیک، هیلمی (۱۳۷۷). بهره‌گیری از خدمات ماشینی و الکترونیکی کتابخانه های مجالس قانونگذاری، ترجمه کاظم حافظیان رضوی. در مقالاتی پیرامون کتابخانه های مجالس دنیا. تهران، کتابخانه موزه مرکز اسناد مجلس شورای اسلامی صص ۱۳۱-۱۲۱
- ۹- سوسنا، کارل. (۱۳۷۷) توسعه نوین در فن آوری و خدمات کتابخانه ای ترجمه حجت ... حسن لاریجانی. در مقالاتی پیرامون کتابخانه های مجالس دنیا. مجموعه مقالات. تهران کتابخانه موزه و مرکز اسناد مجلس شورای اسلامی، صص ۱۹۶-۱۸۱.
- ۱۰- فدائی عراقی، غلامرضا الف. بررسی تاریخی کتابخانه، موزه، مرکز اسناد مجلس

- شورای اسلامی و ارائه طرحی جهت بهینه سازی آن پایان نامه دکتری. ۱۳۷۷. جلد اول.
- ۱۱- ---، --- (۱۳۷۷)، بررسی و مقایسه وضعیت کتابخانه‌های مجالس کشورهای دنیا... در مقالاتی پیرامون کتابخانه های مجالس دنیا تهران. کتابخانه موزه و مرکز اسناد مجلس شورای اسلامی، صص ۶۲-۲۹.
- ۱۲- ---، --- ج (۱۳۷۷). کتابخانه موزه و مرکز اسناد مجلس در مقالاتی پیرامون کتابخانه های مجالس دنیا. تهران، کتابخانه، موزه و مرکز اسناد مجلس شورای اسلامی صص ۲۸-۱۳.
- ۱۳- ---، --- جایگاه اطلاع رسانی در فرایند تصمیم. مجلس و پژوهش. - ۴، ۲ (۱۳۷۵) صص ۲۲۸-۲۱۱
- ۱۴- ---، --- د. (۱۳۷۷) مروری بر متون پژوهشی در رابطه با کتابخانه های مجالس دنیا. در مقالاتی پیرامون کتابخانه های مجالس دنیا. تهران، کتابخانه، موزه و مرکز اسناد مجلس شورای اسلامی، صص ۱۵۸-۱۳۲.
- ۱۵- کانو، رویین و آنجلوا، مارگریتا، (۱۳۷۷) کتابخانه‌های مجالس و خدمات پژوهشی ترجمه فریدون آزاده در مقالاتی پیرامون کتابخانه های مجالس دنیا، تهران، کتابخانه، موزه و مرکز اسناد مجلس شورای اسلامی، صص ۲۷۴-۲۶۱.
- ۱۶- کویستورف، انلایز. (۱۳۷۷). ایفلا، بخش خدمات کتابخانه و تحقیقات مجلس، ترجمه علی شاه شجاعی در مقالاتی پیرامون کتابخانه های مجالس دنیا، تهران، کتابخانه، موزه و مرکز اسناد مجلس شورای اسلامی، صص ۲۱۸-۲۰۷.
- ۱۷- کولی، هیون. (۱۳۷۷) کتابخانه مجلس جمهوری کره، ترجمه سید محمد حسین مرعشی. در مقالاتی پیرامون کتابخانه‌های مجالس دنیا، تهران کتابخانه مجلس صص: ۸۰-۶۳.
- ۱۸- کهل، ارنست (۱۳۷۷) چالش اروپای شرقی برای تبدیل نظام کتابخانه های مجالس قانونگذاری. ترجمه فاطمه اسدی گرگانی در مقالاتی پیرامون کتابخانه های مجالس دنیا. تهران، کتابخانه موزه و مرکز اسناد مجلس شورای اسلامی صص ۲۳۹ - ۲۲۹.
- ۱۹ - --- (۱۳۷۷) خط مشی گسترش مجموعه کتابخانه های مجالس قانونگذاری

ترجمه فوزیه شکوه امیری . در مقالاتی پیرامون کتابخانه های مجالس دنیا. تهران ، کتابخانه موزه و مرکز اسناد مجلس شورای اسلامی ، صص ۲۰۶ - ۱۹۷ .

۲۰ - محیط های رایانه وب . ترجمه قطبی (۱۳۷۷) در مقالاتی پیرامون کتابخانه های مجالس دنیا. تهران ، کتابخانه ، موزه و مرکز اسناد مجلس شورای اسلامی ، صص ۱۸۰ - ۱۷۱ .

۲۱ - موس ، هان راس . (۱۳۷۷) خدمات کتابخانه ، کارگاه آموزشی ایفلا، ترجمه قطبی . در مقالاتی پیرامون کتابخانه های مجالس دنیا تهران، کتابخانه موزه و مرکز اسناد مجلس شورای اسلامی صص ۲۸-۲۱۹ .

22- Encyclopedia of library & information science, ed. by Allen kent & Harold Lancour. N.Y. Mafcel Dekker inc. 1989- vols.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی